

Upp með hendur

Verkefnabók í táknmáli
Ábendingar um notkun

Höfundar: Hafdís Gísladóttir og
Margrét Gígja Þórðardóttir

Í aðalnámskrá grunnskóla er kveðið á um að almenn menntun eigi að stuðla að því að búa nemendur undir líf og starf í lýðræðislegu þjóðfélagi og dýpka skilning þeirra á samfélaginu og hlutverki einstaklingsins. Lögð er áhersla á að nemendur læri leiðir til að efla samskiptafærni sína, geri sér grein fyrir að allir eru ekki eins og tileinki sér virðingu fyrir sérstöðu annarra.

Upp með hendur er fyrsta bók sinnar tegundar hér á landi og er tilgangur hennar að hvetja til samskipta heyrandi og heyrnarlausra barna og auka þekkingu þeirra á íslenska táknmálinu og málsamfélagi heyrnarlausra. Hún er því í samræmi við ofangreind markmið aðalnámskrár. Bókin er einkum ætluð nemendum í 2. bekk í grunnskóla en í ljós hefur komið að mörg börn sem hafa kynnst táknmáli í leikskóla vilja gjarnan læra meira þegar þau eru komin í grunnskóla.

Á vefsíðu Námsgagnastofnunar er hægt að sjá hvernig ýmis tákni sem kennd eru í bókinni eru gerð, <http://www.namsgagnastofnun.is/taknmal/index.htm>. Á vefsíðunni eru tákni flokkuð í samræmi við verkefnabókina, þ.e. Fingrastafrófið, Litir, Tölur, Dagar, Mánuðir, Árstíðir, Dýr, Ýmis tákni, Matur.

Í bókinni *Upp með hendur* eru fjölbreytt verkefni sem nemendur geta leyst ýmist sjálfstætt eða sameiginlega. Flest skýra þau sig sjálf. Hér á eftir eru nokkrar kennsluáþendingar og áþendingar um hvaða atriði þarf sérstaklega að hafa í huga þegar talað er með táknum.

Áþendingar með einstökum blaðsíðum

Bls. 3–8 – Fingrastöfun

Þegar stafað er á táknmáli eða táknmál er talað er mikilvægt að handleggurinn sé afslappaður og í eðlilegri hæð, um það bil við bringu. Alls ekki að teygja handlegginn langt út frá líkamanum.

Þegar stafað er á

- ekki að horfa á höndina heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- að segja orðið um leið; munnhreyfingin á að vera í takt við stöfunina.
- að nota litlar og mjúkar hreyfingar og láta stafina renna saman í eina hreyfingu.

Sjá enn fremur fingrastafrófið á vefsíðu.

Leikir

Stafaleikir, s.s.

- Hengingaleikur. Einn hugsar sér eitthvað sem er t.d. í sundlaug. Kennarinn skrifar strik fyrir hvern staf í svarorðinu. Nemendur reyna að finna rétta stafi og nota fingrastafrófið til að svara. Kennari teiknar svo á töfluna eitt strik í teikningu fyrir hverja ranga ágiskun. Nota má figúru eins og Óla prik. Þegar Óli prik er fullgerður og ekki er enn búið að finna orðið þá skrifar kennarinn stafina sem vantar á strikin.
- Hvað heiti ég? Nemandi stendur upp við töflu og hugsar um nafn. Hann stafar nafnið og hinir eiga að reyna giska hvaða nafn verið er að stafa.

Bls. 9–12 – Litir

Næstu blaðsíður eru ætlaðar til að kenna nemendum táknið yfir litina. Nota má ýmsa áþreif-anlega hluti í skólastofunni eða fatnað nemenda til að fjalla um litina og kenna hvernig þeir eru táknaðir.

Þegar litirnir eru táknaðir á

- ekki að horfa á hendurnar heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- að hreyfa munninn um leið eins og við séum að segja orðið á íslensku. Munnhreyfingin á að vera við takt við stöfunina.

Sjá enn fremur táknið yfir liti á vefsíðu.

Leikir

- Setja má ýmislegt dót í poka, svo sem vettlinga, húfur og trefla, draga svo einn hlut í einu og segja hver liturinn er á táknmáli.
- Teppa sett yfir föt af einum nemanda, t.d. úlpa, trefill, skór, hin eiga að segja hvernig fötin eru á litinn á táknmáli.
- Þeir sem eru í „gulu“ mega t.d. fara fyrst fram í lok kennslustundar, næst þeir sem eru í einhverju bláu o.s.frv. Auðvitað er hægt að gera ýmislegt annað eins og að þeir sem eru í einhverju rauðu eiga að hoppa, þeir sem eru í einhverju bláu að setjast o.s.frv. Segja litina á táknmáli.

Bls. 13–18 – Tölur

Þegar tölurnar eru táknaðar á

- ekki að horfa á höndina heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- að hreyfa munninn um leið eins og við séum að segja tölustafinn á íslensku. Munnhreyfingin á að vera við takt við stöfunina.
- að nota litlar og mjúkar hreyfingar.

Fara skal rólega yfir tölurnar með nemendum, sérstaklega þegar tölurnar eru orðnar hærri en 11 en þá eru hreyfingar flóknari en á talnabilinu 1–10.

Sjá enn fremur táknið yfir tölur á vefsíðu.

Leikir

- Nemendur fá mismunandi talningarverkefni eins og að fara fram á gang til að telja hve margar skór eru þar, hve margar úlpur, telja má hve margar eru dökkhærðir í bekknum, ljóshærðir o.s.frv. Börnin greina svo frá niðurstöðu sinni á táknmáli.
- Bingó leikir.

Bls. 19–21 – Vika

Þegar vikudagarnir eru táknaðir á

- ekki að horfa á höndina heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- að hreyfa munninn um leið eins og við séum að segja orðið á íslensku. Munnhreyfingin á að vera í takt við táknið.
- að nota litlar og mjúkar hreyfingar.

Sjá enn fremur táknið yfir vikudagana á vefsíðu.

Gott er að teikna á töflu:

Mánudagur	Þriðjudagur	Miðvikudagur	Fimmtudagur	Föstudagur	Laugardagur	Sunnudagur

Ræða dagana og röð þeirra við börnin, hvaða dagur er í dag, á morgun o.s.frv.

Hvaða dagur er í dag?

Hvaða dagur er á morgun?

Hvaða dagur var í gær?

Hvaða daga er ekki skóli?

Hvaða dagur er eftir þennan dag?

Hvaða dagur var í fyrradag?

Á hvaða dögum er nammidagur?

Á hvaða dögum förum við í kirkju?

Hvaða dagur er til mæðu?

Hvaða dagur er til þrautar?

Hvaða dagur er til moldar?

Hvaða dagur er til frama?

Hvaða dagur er til fjár?

Hvaða dagur er til lukku?

Hvaða dagur er til sælu?

Bls. 22–26 – Mánuðir

Þegar mánuðir eru táknaðir á

- ekki að horfa á höndina heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- að hreyfa munninn eins og við séum að segja mánaðarheitið á íslensku. Munnhreyfingin á að vera í takt við táknið.
- að nota litlar og mjúkar hreyfingar

Sjá enn fremur táknið yfir mánuðina á vefsíðu.

Æskilegt er að teikna mánuðina upp á töflu eða hafa dagatal og fara þannig í gegnum tákni-
in. Einnig er hentugt að festa táknið fyrir mánuðina með því að syngja um mánuðina og gera
táknin fyrir hvern mánuð um leið.

Bls. 27–30 – Árstíðir

Hér eru táknið mynduð upp við andlitið, þ.e. táknið sumar, vetur og haust. Táknið fyrir vor er
táknað aðeins fyrir neðan andlitið, sbr. mynd.

Sjá enn fremur tákn yfir árstíðirnar á vefsíðu.

Æskilegt er að tengja tákn eins og snjór, blóm, sólbað, fallandi lauf o.s.frv. við viðeigandi
árstíð.

- Hvenær kemur snjórinn?
- Hvenær koma blómin?
- Hvenær falla laufin af trjám?
- Hvenær er hægt að vera í sólbaði?

Bls. 30–39 – Dýr

Táknið yfir dýr eru mynduð á mismunandi stöðum um andlit, bringu og fyrir framan líkamann.

Þegar dýrin eru táknuð er

- ekki horft á hendurnar heldur á andlitið, frá augum niður að munn.
- munnurinn hreyfður um leið eins og við séum að segja orðin á íslensku.
Munnhreyfingin á að vera í takt við táknið.

Sjá enn fremur tákn yfir dýrin á vefsíðu.

Leikir

- Ljósrita má myndirnar af dýrunum (klippa út) og setja í poka/kassa.
Nemendur draga svo mynd og segja táknið.
- Dýra-bingó
- Skoða bækur af dýrum og finna út táknið af dýrinu

Bls. 40–45 – Ýmis tákni

Á þessum blaðsíðum eru ýmis tákni sem mynduð eru á mismunandi stöðum, við andlit, bringu
og fyrir framan líkamann (sbr. bolti, blóm, hús, vettlingar, sokkar).

Munið! Þegar talað er með táknum er ekki horft á hendurnar heldur á andlitið, frá augum
niður að munn. Munnurinn er hreyfður um leið og táknið er gert. Munnhreyfingin á að vera
í takt við táknið.

Sjá enn fremur tákn á vefsíðu.

Bls. 46–48 – Matur

Táknin yfir matarheiti eru mynduð á mismunandi stöðum um andlit, bringu og fyrir framan líkamann.

Þegar matarheiti eru táknuð er

- ekki horft á hendurnar heldur á andlitið, frá augum niður að munni.
- munnurinn hreyfður um leið eins og við séum að segja orðin á íslensku. Munnhreyfingin á að vera í takt við táknið.

Sjá enn fremur tákn yfir mat á vefsíðu.

Bls. 49 – Hvernig ertu í framan þegar þú ert ...?

Á þessari blaðsíðu er svipbrigði æfð sérstaklega en þau gegna þýðingarmiklu hlutverki í táknmálinu. Í táknmáli hafa svipbrigði málfræðilegt hlutverk og eru ekki síður mikilvæg en hendurnar við myndun málsins. Táknmál án svipbrigða er óskiljanlegt og málfræðilega rangt. Skemmtileg og gagnleg leið til að æfa svipbrigði er að nota spegil.